IJCRT.ORG ISSN : 2320-2882

INTERNATIONAL JOURNAL OF CREATIVE RESEARCH THOUGHTS (IJCRT)

An International Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ਼ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦ : ਕੀਰਤਨੀਆ

Gurwaris Singh, research scholar
Dr. Sangram Singh (ID -119883)
Assistant professor of Music
Desh Bhagat University Mandi Gobindgarh
Punjab.

ਸਾਰਾਂਸ਼

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਉਸ ਸੰਗੀਤਕ ਵੰਨਗੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਨਾਲ ਹੈ□ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ, ਭਗਤਾਂ, ਭੱਟਾਂ, ਸੰਤਾਂ- ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਵਰ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ□ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨੀਆ ਕਹਿ ਕੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ□ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ□

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅੱਜ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ -ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਕਾਂ ਜਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ□ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨੀਆ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਉਚਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਭਲੋ ਭਲੋ ਰੇ ਕੀਰਤਨੀਆ

ਰਾਮ ਰਮਾ ਰਾਮਾ ਗੁਣ ਗਾਉ□

Keywords - ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ, ਕੀਰਤਨੀਆ, ਰਬਾਬੀ, ਢਾਡੀ, ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ□

ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਧੀਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ਼ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨੀਆ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ□ ਕੀਰਤਨੀਏ ਲਈ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਰਾਗੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਾ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਤੱਕ ਅਨੇਕਾਂ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ□ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਕੀਰਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਰਬਾਬੀ, ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਢਾਡੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

- ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੀਏ
- ਰਾਗੀ ਕੀਰਤਨੀਏ
- ਢਾਡੀ ਕੀਰਤਨੀਏ

ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨੀਏ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕੀਰਤਨੀਏ ਰਬਾਬੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਦੋਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਰਬਾਬ ਸਾਜ਼ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਮੰਤਰ ਮੁਗਧ ਹੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ।

ਰਬਾਬ

ਰਬਾਬ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਤੰਤੀ ਸਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਨਿਆਈ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਾਰਦ ਅਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਜ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੀਣਾ ਨਾਦ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਕਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਰਬਾਬ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨਾਰਦਵੀਣਾ ਜਾਂ ਰਾਵਣ ਵੀਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਬਾਪ, ਰਬਾਬ, ਅਲਰ ਬਾਬਾ, ਰੱਬਾਬ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਬਾਬ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕਈ ਥਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਸਾ ਰਾਗ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੰਨਾ 381 ਉੱਤੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਰਬਾਬ ਪਖਾਵਜ ਤਾਲ ਘੁੰਗਰੂ

ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਵਜਾਵੈ।

ਰਬਾਬ ਸ਼ਬਦ ਰੱਬ + ਆਬ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਰਬ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 'ਪਰਮਾਤਮਾ' ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 'ਪਾਣੀ' ਜਾਂ 'ਜਲ'। ਸੋ ਰਬਾਬ ਉਹ ਸਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ 'ਰੱਬੀ ਸੰਗੀਤ' ਦੀ 'ਜਲਧਾਰਾ' ਵਹਿ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।

ਰਬਾਬੀ ਘਰਾਣੇ

ਰਬਾਬੀ ਰਵਾਇਤ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰੌਣਕਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਪਿਤਾ- ਪੁਰਖੀ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਤਾਨਸੇਨ ਬੜਾ ਉੱਘਾ ਰਬਾਬੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾਸ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਤੋਂ ਰਬਾਬ ਦੀ ਕਲਾ ਹਾਸ਼ਿਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਰਬਾਬੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਇਰਾਨ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਨਾਰਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਐਸੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ ਕਿ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਮਾਨੋ ਨਦੀਆਂ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਰਬਾਬੀ ਗਵਾਲੀਅਰ, ਆਗਰਾ, ਰਾਮਪੁਰ, ਜੈਪੁਰ, ਅਤਰੌਲੀ, ਲਖਨਊ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਸੇ।ਹੌਲੀ- ਹੌਲੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਰਬਾਬੀ ਘਰਾਣੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਰਬਾਬਾਂ ਬਣਾਉਣ, ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਅਧਿਆਪਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਉਪਰੋਕਤ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਖਨਊ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਰਬਾਬੀ ਘਰਾਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ।

ਰਾਗੀ ਕੀਰਤਨੀਏ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਗਾਇਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਗੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਵੱਖ -ਵੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਜਨ, ਸ਼ਬਦ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਗੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੱਟ ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਰਾਗੀ ਕਹਾਏ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਈ ਰਾਗੀ ਕੀਰਤਨ ਪਰੰਪਰਾ ਨੇ ਲੰਬਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰਾਗੀ ਕੀਰਤਨੀਏ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ , ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸਾਖੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ- ਅਰਥ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਹਾਰਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਢਾਡੀ ਕੀਰਤਨੀਏ

ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਨਗੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਢਾਡੀ ਕੀਰਤਨੀਆ ਦੀ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਾਰ ਗਾਇਨ ਨਾਲ ਹੈ ਉਹ ਵਾਰਾਂ ਜੋ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਯੁੱਧ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਊਰਜਾ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਤੁਹਾਡੀ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਢੱਡ ਵਜਾ ਕੇ ਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਸ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਢਾਡੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ ਗਵਈਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਟੋਲੀ ਹੈ ਕਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਢਾਡੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਢਾਡੀ ਹਨ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਢੱਡ ਵਜਾ ਕੇ ਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਢਾਡੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਲਫਜ਼ ਢਾਡੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਤਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਢਾਡੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੀਜੇ ਚੌਥੇ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ

ਢਾਡੀਆਂ ਜਾਂ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਦੀ ਉਨਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਗਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤ ਗਾਉਣ ਵੱਲ ਮੋੜਿਆ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਢਾਡੀ ਛੇਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਮੇਂ ਉਨਤ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਣ ਲਈ ਢਾਡੀ ਲਾਏ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਦੇ ਫੈਲਾਓ ਨਾਲ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵੀ ਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂਉਸ ਵੇਲੇ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਲੋਕ ਮਿਰਾਸੀ ਹੀ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਮਿਰਾਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਤੱਕ ਬੱਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਛੇਵੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਉਨਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾਇਆ ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ - ਨਾਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਏ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੋ ਢਾਡੀ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਅਬਦੁੱਲਾ ਅੱਜ ਵੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ

1. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋ (ਡਾ.) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਬਾਬੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਕੋਆਇਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਲੁਧਿਆਣਾ
2. ਵਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਦਮ (ਡਾ) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਵਿਗਿਆਨ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ
3. ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅਣਖੀ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਕੀਰਤਨ ਪਰੰਪਰਾ, ਸੈਂਟਰਲ ਖਾਲਸਾ ਯਤੀਮਖਾਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
4. ਯਸ਼ਪਾਲ ਸ਼ਰਮਾ (ਡਾ਼) ਗਾਇਨ ਕਲਾ, ਪਬਲਿਕਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

Internet

Wikipedia